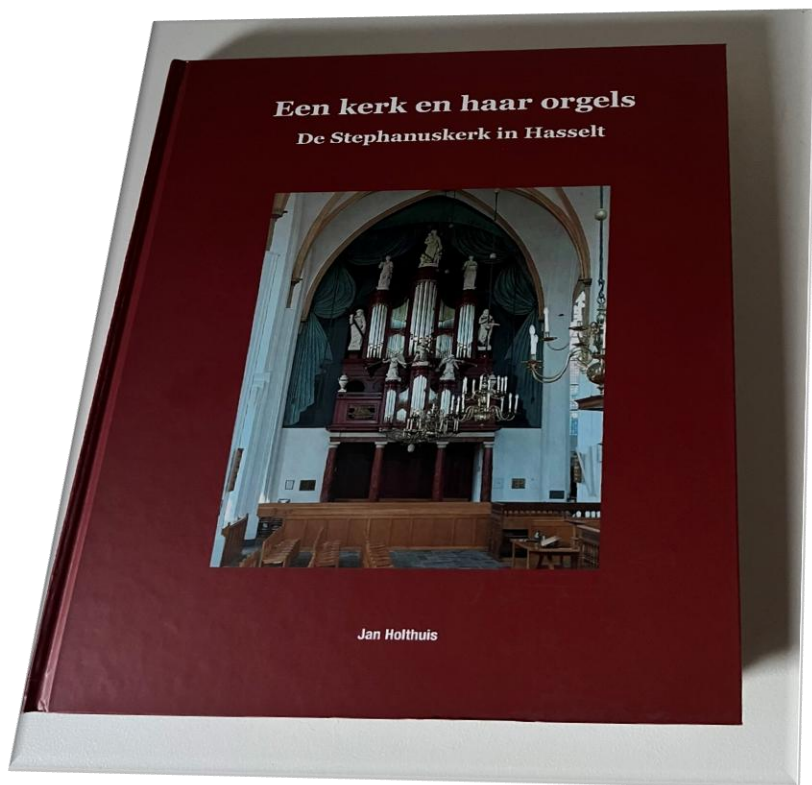

EEN KERK EN HAAR ORGELS DE STEPHANUSKERK IN HASSELT

Geschiedenis van kerkbouw en orgelbouw vanaf de middeleeuwen in een kleine Hanzestad.

Dit is de titel van het in mei 2025 gepubliceerde boek over het beeldbepalende monument in Hasselt: de Grote Kerk.

Binnen haar muren bevindt zich een inmiddels landelijk bekend geworden monument: het in 1807 door Rudolf Knol opgeleverde

orgel. geprezen en geliefd door veel organisten. Kerk en orgel vormen een ideale combinatie van een prima akoestiek en een schitterend instrument. Reden voor veel koren in den lande om naar Hasselt te komen om mooie opnames te kunnen maken.

De bouwgeschiedenis van het orgel is echter minder bekend dan die van de kerk maar daarom niet minder boeiend. Nog minder bekend is de orgelbouwgeschiedenis in Hasselt vanaf de middeleeuwen.

Het beschikbare feitenmateriaal is nu in een boek samengevat. Aan de hand van foto's en tekeningen worden kerkbouw- en orgelbouwgeschiedenis vanaf de middeleeuwen in Hasselt beschreven en komen daarmee in beeld. Het is een mooie en boeiende uitgave geworden voor allen die de geschiedenis en de cultuur van het oude Hasselt een warm hart toe dragen maar zeker ook voor hen die reeds lang de klanken van het Rudolf Knol-orgel waarderen en met dit boek een aanvulling op 'hun' orgel kunnen verkrijgen.

Uit de inhoud:

De bouw van de kerk wordt ingeleid met het ontstaan van de Noord-Europese en de regionale bouwkunst vanaf de middeleeuwen. De wijze van ontwerpen, materiaaltoepassingen en regionale invloeden krijgen aandacht.

Tijdens de van 1963 tot 1968 uitgevoerde restauratie van de kerk kwam via opgravingen de bouwgeschiedenis in beeld. De oudste fundamente dateren uit het begin van de 12^e eeuw en tonen een eenvoudige romaanse zaalkerk. In de eeuwen daarna werd het gebouw een aantal malen verbouwd en vergroot. In 1380 verwoestte een grote stadsbrand ook de kerk die toen als pseudo-basiliek met een transept werd omschreven. Stad en kerk werden herbouwd.

In het midden van de 15^e eeuw volgde opnieuw een ingrijpende vernieuwing en vergroting. De huidige laatgotische hallenkerk met een forse toren is toen ontstaan. De economische welvaart als kleine Hanzestad diende hiermee duidelijk zichtbaar te worden.

Van het toen ongetwijfeld rijke interieur is helaas weinig over; de Reformatie in 1582 zorgde voor een nieuw interieur volgens Calvinistische opvattingen. Kansel, doophek, uurwerk en enkele banken dateren uit het begin van de 17^e eeuw.

Het noodlot sloeg echter opnieuw toe in 1725. Een kerkbrand ten gevolge van blikseminslag verwoestte toen de torenspits en kerkdaken. De toren brandde geheel uit waarbij het carillon, de torenklokken en het orgel verloren gingen.

Na de herbouw van de kerk in 1727 en de toren in 1738 vonden er aan het gebouw geen ingrijpende wijzigingen meer plaats. De 18^e eeuw betekende helaas een economische neergang in de stad, orgelnieuwbouw bleef tot 1802 achterwege.

De orgelgeschiedenis vanaf de middeleeuwen is niet minder boeiend en wordt verwoord via het stadsarchief en aan de hand daarvan gemaakte tekeningen. Jacob van Bilsteijn, Johan van Covelen en Jorrien Slegel zijn de orgelmakers die resp. vanaf circa 1460, in 1515 en in 1549 een nieuw orgel maakten.

Interessant zijn de vergelijkingen met andere orgels uit dezelfde bouwperiodes.

Het Hasseltse Slegel-orgel blijkt in die tijd zelfs een onverwacht groot en rijk uitgevoerd instrument te zijn geweest.

Het Rudolf Knol-orgel krijgt in deze uitgave uiteraard een centrale plaats. De bouwvoorbereiding, techniek en klank alsmede de onderhoudsgeschiedenis krijgen ruim aandacht. Foto's en tekeningen verduidelijken de tekst.

Plaatselijke- en gast-organisten werden uitgenodigd om hun ervaringen met het orgel toe te voegen.

Het instrumentarium van de (stads)kerk bestond en bestaat ook uit torenklokken.

In 1662 werd door de toen beroemde klokkengieters Gebr. Hemony uit Amsterdam een klokkenspel van 23 klokken in de toren geplaatst. Bij de brand van 1725 ging dit spel helaas verloren. Sinds 1959 zijn in de binnenstad de klanken van een klokkenspel weer te horen.

Na latere uitbreidingen en verbeteringen bezit de toren sinds 2010 een 'volwassen' spel van 49 klokken van klokkengieterij Eijsbouts te Asten.

Tenslotte krijgen drie kleinere kerken in Hasselt aandacht met hun (orgel)geschiedenis. Niet zo spectaculair, wel als deel van landelijke ontwikkelingen vanaf het begin van de 19^e eeuw.

Het boek is een gezamenlijke uitgave van de Historische vereniging Hasselt en de Hervormde Gemeente Hasselt. Een werkgroep, bestaande uit leden van beide heeft de uitgave voorbereid. Schrijver en samensteller is orgelmaker Jan Holthuis.

De prijs is € 19,95. Na aftrek van alle kosten komt het resultaat van deze uitgave ten goede aan het Rudolf Knol-orgel.

Het boek is verkrijgbaar bij:

Kerkkantoor Herv. Gem.   Ridderstraat 1 (op dinsdagmorgen)
De Stephanuskerk   (gedurende openingstijden in het
toeristenseizoen)

Bestellen per e-mail is mogelijk via het kerkelijk bureau:

kerkkantoor@hervormdhasselt.nl.

De extra verzendkosten zijn € 7,50.